

KS. WOJCIECH GUZEWICZ

DOI 10.56898/st.10002

KULT ŚW. BRUNONA Z KWERFURTU W DIECEZJI EŁCKIEJ (1992-2022)

Treść: Czy św. Brunon jest patronem diecezji ełckiej?; Uroczystość, święto czy wspomnienie?; Sanktuarium św. Brunona z Kwerfurtu w Giżycku; Jubileusz 1000-lecia męczeńskiej śmierci św. Brunona; Uroczystości świętobrunonowe i inne inicjatywy; Zakończenie i propozycje;

W dziejach Polski św. Brunon z Kwerfurtu zajmuje szczególne miejsce – jest on bowiem obok św. Wojciecha głównym filarem rodzącego się Kościoła i budowanej w naszej Ojczyźnie państwowości. Również dla diecezji ełckiej, utworzonej na mocy bulli Jana Pawła II *Totus Tuus Poloniae populus* w 1992 r., jest on postacią niezastąpioną. Wszak to tu według niektórych badaczy (np. H.G. Voigta) miał Brunon ponieść śmierć męczeńską, ochrzciwszy uprzednio nad wielkim i dalekim jeziorem (utożsamianym z jeziorem Niegocin) jednego z wodzów plemiennych i jego poddanych. Zasadne jest zatem zbadanie kultu tego Świętego na tych terenach, począwszy od 1992 r., aż do 2022 r., kiedy zakończono proces badawczy. Nieodzowna tu będzie odpowiedź na pytania: Czy św. Brunon jest patronem diecezji ełckiej? Czy pamięć o św. Brunonie w diecezji ełckiej ma rangę uroczystości, święta czy wspomnienia? Jakie formy kultu św. Brunona były i są nadal propagowane na terenie diecezji ełckiej? Podstawą do opracowania niniejszej problematyki stały się dokumenty źródłowe zawarte w poszytach archiwalnych Kurii Biskupiej w Ełku, „Kronice Urzędowej Diecezji Ełckiej” i schematyzmach, a także opracowania, wśród których na szczególną uwagę zasługuje specjalny numer „Martyrii” z czerwca 2009 r., poświęcony w całości życiu i dziełom św. Brunonowi oraz upamiętnieniu tegoż świętego w diecezji ełckiej.

Czy św. Brunon jest patronem diecezji ełckiej?

Pytanie sformułowane w tytule paragrafu może nieco zdziwić, zważywszy na to, iż od początku istnienia diecezji ełckiej określano św. Brunona z Kwerfurtu jako współpatrona tej diecezji. Przykładowo bp Jerzy Mazur w *Liście pasterskim biskupa ełckiego z okazji 1000-lecia śmierci św. Brunona z Kwerfurtu* pisał: „Św. Brunon wraz ze św. Wojciechem stał się jednym z filarów rodzącego się Kościoła w naszej Ojczyźnie. Tradycja głosi, że poniósł męczeńską śmierć w naszym regionie, dlatego został uznany za współpatrona diecezji ełckiej”¹. Podobnie zwracał się do Ojca Świętego bp Wojciech Ziemia w *Liście biskupa ełckiego do Ojca Świętego Jana Pawła II*, datowanym na 24 września 1993 r.: „Diecezja ełcka, jakkolwiek istnieje dopiero od kilkunastu miesięcy, posiada starożytną tradycję ewangelizacyjną. Z archidiecezji warmińskiej wyniosła tradycję św. Wojciecha – Biskupa i Męczennika, natomiast z diecezji łomżyńskiej, ożywia nasz kościół tradycja św. Brunona, również Biskupa i Męczennika”². Z kolei w *Kronice diecezjalnej* z 1993 r. mamy taki zapis: „Dnia 11 lipca br. odbyły się w Giżycu diecezjalne uroczystości ku czci św. Brunona, patrona diecezji ełckiej. Uroczystościom przewodniczył bp Edward Samsel”³. Także w pierwszym numerze pisma urzędowego diecezji ełckiej („Kronika Urzędowa Diecezji Ełckiej” – który był zarazem pierwszym *Schematyzmem Diecezji Ełckiej*) zawarto informację, iż patronami diecezji ełckiej są Najświętsza Maryja Panna Matka Kościoła oraz św. Wojciech Biskup i Męczennik i św. Brunon z Kwerfurtu. Ci dwaj ostatni jako patronowie drugorzędni⁴. Powtarzano to za każdym razem, wydając kolejne schematyzmy dla diecezji ełckiej. Warto tu jeszcze przytoczyć pismo Nuncjusza Apostolskiego w Polsce – abpa Józefa Kowalczyka – z 25 marca 1992 r, w którym napisał: „Jego Świątobliwość Jan Paweł II postanowił, że Drugorzędnymi Patronami Diecezji Ełckiej z dniem 25 marca 1992 r. stają się: św. Wojciech i św. Brunon z Kwerfurtu”⁵.

¹ J. Mazur, *List pasterski biskupa ełckiego z okazji 1000-lecia śmierci św. Brunona z Kwerfurtu*, „Martyria” 2009, nr 6, s. 3.

² *List biskupa ełckiego do Ojca Świętego Jana Pawła II*, „Kronika Urzędowa Diecezji Ełckiej” 1993, nr 2(4), s. 58.

³ „Kronika Urzędowa Diecezji Ełckiej” 1993, nr 2(4), s. 92.

⁴ „Kronika Urzędowa Diecezji Ełckiej” 1992, nr 1, s. 89.

⁵ Kuria Biskupia w Ełku, Dekret abpa Józefa Kowalczyka z 25 marca 1992 r. [to samo: *Dekret o ustanowieniu i określeniu granic nowych diecezji i prowincji kościelnych w Polsce oraz przynależności metropolitarnej poszczególnych diecezji*, „Kronika Urzędowa Diecezji

Problem z dedykowaniem diecezji ełckiej św. Brunonowi z Kwerfurtu pojawił się już w 1993 r. Wówczas to bp Wojciech Ziemba zwrócił się do Stolicy Apostolskiej o zatwierdzenie dla diecezji ełckiej wybranych patronów. W odpowiedzi na to pismo 7 października 1993 r. Jan Paweł II wydał specjalne breve apostolskie, a Kongregacja ds. Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów – dekret, w których to dokumentach definitywnie ustanowiono i zatwierdzono dla diecezji ełckiej patronów. Nie znajdziemy jednakże w tych pismach żadnej wzmianki o św. Brunonie z Kwerfurtu. Co więcej, dowiadujemy się, że bp Wojciech Ziemba wybrał i przedstawił do zatwierdzenia tylko dwóch patronów dla diecezji: Najświętszą Maryję Pannę Matkę Kościoła i św. Wojciecha Biskupa i Męczennika. Echo tamtych zdarzeń, jak również ostateczne postanowienie Stolicy Apostolskiej, przybrało następujący zapis: „Hac oblata occasione Summus Pontifex benigne confirmavit electionem BEATAE MARIAE VIRGINIS SUB TITULO <MATER ECCLESIAE> in Patronam principalem et SANCTI ADALBERTI, episcopi et martyris in Patronum secundarium apud Deum dioecesis Liccanensis, cuius Episcopus Excellentissimus Dominus Adalbertus Ziemba electionem ipsam praesentaverat”⁶ [W tej sytuacji Ojciec Święty łaskawie zatwierdził wybór Najświętszej Maryi Panny Matki Kościoła na patronkę główną i św. Wojciecha, biskupa i męczennika jako patrona drugorzędnego, z mocy Boga, diecezji ełckiej, o które to wybranie prosił bp Wojciech Ziemba – tłum W.G.].

W związku z powyższym, zasadne jest nie tylko postawienie zapytania w tytule paragrafu: Czy św. Brunon jest patronem diecezji ełckiej? Zasadne wydaje się też stwierdzenie, iż diecezja ełcka, na podstawie oficjalnych i ostatecznych dokumentów Stolicy Apostolskiej, ma wyznaczonych tylko dwóch patronów – Najświętszą Maryję Pannę Matkę Kościoła (jako patrona głównego) i św. Wojciecha Biskupa i Męczennika (jako patrona drugorzędnego). Dokonało tego na prośbę biskupa ełckiego – Wojciecha Ziemby w roku 1993. Stąd też św. Brunon nie może być uznawany w diecezji ełckiej za jej patrona, ponieważ ani pierwszy biskup diecezji ełckiej, ani kolejni nie

Ełckiej” 1992, nr 1, s. 23-24]. Kopia pisma abpa Józefa Kowalczyka znajduje się w archiwum prywatnym autora.

⁶ *Breve apostolskie dotyczące patronów diecezji definitywnie ustanowionych i zatwierdzonych przez Ojca Świętego Jana Pawła II*, „Kronika Urzędowa Diecezji Ełckiej” 1993, nr 2(4), s. 3; *Dekret Kongregacji ds. Kultu i Dyscypliny Sakramentów dotyczący patronów diecezji ełckiej definitywnie ustanowionych i zatwierdzonych przez Ojca Świętego Jana Pawła II*, „Kronika Urzędowa Diecezji Ełckiej” 1993, nr 2(4), s. 4.

zwrócili się z taką prośbą do Stolicy Apostolskiej, a zachowane dokumenty najwyższej władzy Kościoła nie pozwalają na takie określenie przynajmniej w sensie formalnoprawnym. Skądinąd intrygującym jest też problem pisma nuncjusza apostolskiego w Polsce z 25 marca 1992 r. informującego o ustanowieniu dla diecezji ełckiej trzech patronów. Nie należy to jednak do głównego tematu tej pracy, podobnie, jak odpowiedź na pytania: Dlaczego nie pojawił się w piśmie bpa ełckiego do Stolicy Apostolskiej wątek św. Brunona z Querfurtu? Czy też: Co zrobili władarze diecezji z tym faktem przez kolejnych 30-lat funkcjonowania?

Uroczystość, święto czy wspomnienie?

Aby odpowiedzieć na pytanie postawione w tytule paragrafu, warto najpierw przyjrzeć się charakterystyce poszczególnych pojęć. **Uroczystości** mają najwyższą rangę w Kościele, wyższą od świąt, natomiast tę samą co niedziele – są one najważniejszymi obchodami liturgicznymi i należą do tzw. dni głównych. Ich obchód rozpoczyna się od pierwszych Nieszporów dnia poprzedniego. Uroczystości, ze względu na przeżywaną treść dzieli się na: Uroczystości Pańskie, Uroczystości Maryjne i Uroczystości ku czci świętych. Jeśli uroczystość wypada w piątek, to automatycznie znosi obowiązek postu oraz wstrzemięźliwości od pokarmów mięsnych. **Święta** z kolei mają niższą rangę niż uroczystości. Dzieli się na: Święta Pańskie, Święta Maryjne oraz Święta ku czci świętych. Obchodzenie świąt rozpoczyna się w danym dniu wspomnianego święta, a nie wieczorem dnia poprzedzającego. Natomiast **wspomnienia** w roku liturgicznym to te obchody, które dotyczą kultu świętych oraz czci Matki Bożej. Dzieli się je na obowiązkowe (nie można ich pominąć w liturgii, ze względu na wysoką wagę) oraz wspomnienia dowolne (według uznania można je opuścić)⁷.

Od strony kanonicznej ustanowienia, przenoszenia czy znoszenia uroczystości, świąt czy wspomnień, dokonuje najwyższa władza w Kościele, co też potwierdza Kodeks Prawa Kanonicznego w kanonie 1244: „Ustanawianie dni świątecznych oraz dni pokuty, wspólnych w całym kościele, ich przenoszenie i znoszenie, należy do wyłącznej władzy kościelnej, z zachowaniem przepisu kan. 1246 § 2”⁸.

⁷ *Uroczystości, święta i wspomnienia. Co to za różnica?*, <https://priet.pl/uroczystosci-swiet-i-wspomnienia-co-to-za-roznica/> (dostęp: 12.06.2022).

⁸ *Kodeks Prawa Kanonicznego*, Pallotinum, Poznań 1984, kan. 1244, § 1.

Tradycją Kościoła jest, iż dzień głównego patrona diecezji czy też kościoła parafialnego ma rangę co najmniej święta, a najczęściej uroczystości (sollemnitas/uroczystość), z kolei patrona drugorzędnego, co najmniej wspomnienia obowiązkowego, chociaż zdarzają się także przypadki święta. W przypadku św. Brunona z Kwerfurtu mamy do czynienia ze wspomnieniem obowiązkowym od roku 2001. W listopadzie 2001 r. biskup ełcki Edward Samsel, zwrócił się bowiem do Stolicy Apostolskiej o zatwierdzenie dla diecezji ełckiej kalendarium liturgicznego. 17 grudnia tegoż roku Kongregacja ds. Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów wydała dokument, w którym zatwierdziła (confirmatum) dla diecezji ełckiej **Uroczystość NMP Matki Kościoła** (poniedziałek po Uroczystości Zesłania Ducha Świętego), **Uroczystość Poświęcenia Katedry** – (in ipsa ecclesia / w samym kościele), a **Święto** dla pozostałych kościołów i parafii w diecezji – (in Dedicattione ecclesiae cathedralis / z formularza Kościoła katedralnego (19 czerwca) oraz **Święto NMP Matki Miłosierdzia** – ad Portam Acialem / z Ostrej Bramy (16 listopada)⁹. Jeśli chodzi o św. Brunona, to Kongregacja ds. Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów poleciła, aby było to **wspomnienie obowiązkowe**¹⁰.

Sanktuarium św. Brunona z Kwerfurtu w Giżycku

U podstaw ustanowienia sanktuarium św. Brunona w Giżycku legła pamięć o tym świętym na terenach mazurskich. To tu według niektórych badaczy (np. H.G. Voigta) miał Brunon ponieść śmierć męczeńską, ochrzciwszy uprzednio nad wielkim i dalekim jeziorem (utożsamianym z jeziorem Niegocin) jednego z wodzów plemiennych i jego poddanych. Wpisując się w tę tradycję, bp Wojciech Ziemia 31 stycznia 1994 r. erygował przy kościele św. Brunona w Giżycku sanktuarium diecezjalne tegoż świętego. W uzasadnieniu prośby o podniesienie kościoła do rangi sanktuarium proboszcz parafii, ks. Zdzisław Mazur, napisał: „Prośbę swą motywuję wielkością i zasługami patrona – pierwszego misjonarza tych ziem, oraz faktem, iż obok Matki Kościoła św. Brunon patronuje diecezji ełckiej. Kult św. Brunona, pomijając tradycję, jest głęboko zakorzeniony wśród miejscowej ludności katolickiej, jak i protestantów – metalowy krzyż w miejscu do-

⁹ *Pismo Kongregacji ds. Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów*, „Kronika Urzędowa Diecezji Ełckiej” 2001, nr 3-4, s. 12-14.

¹⁰ Tamże, s. 14.

mniemanej śmierci Brunona oraz wspólne procesje w dniu odpustu parafialnego”¹¹.

Kościół katolicki w Giżycku istniał już w drugiej połowie XV w. Potem panował tu protestantyzm, a katolicyzm odrodził się dopiero na początku XX w. i było to związane z napływem do miasta osadników wyznania rzymskokatolickiego. Katolicy ci w 1905 r. zakupili parcelę, na której w latach 1907-1909 wzniesli kaplicę ku czci św. Brunona. Poświęcił ją dziekan reszelski – ks. Paweł Romahn 17 listopada 1910 r. (po wybudowaniu kościoła została ona sprzedana baptystom). Parafię katolicką w Giżycku utworzono 18 września 1926 r. Zaraz potem podjęto starania o budowę kościoła. Głównym promotorem tego dzieła był ks. Seweryn Quint, a projekt świątyni opracował architekt Martin Weber. Kamień węgielny pod kościół położono 23 sierpnia 1936 r., a 26 czerwca 1938 r. biskup warmiński Maksymilian Kaller dokonał jego konsekracji ku czci św. Brunona i Pamięci (Gedächtniskirche). Drugi człon świątyni upamiętnić miał żołnierzy poległych na froncie I wojny światowej.

Świątynia pw. św. Brunona w Giżycku szczęśliwie przetrwała II wojnę światową. Jest ona jednonawowa, aczkolwiek betonowe pilastry z przejściami tworzą wrażenie kościoła trzynawowego. Od strony północnej przylegają do nawy świątyni trzy absydy, które wewnątrz wykorzystane są jako nisze, gdzie swoje pomieszczenie znalazły konfesjonały. Świątynia ma 16 m. szerokości i 30 m. długości.

Od strony zachodniej kościół św. Brunona okala fronton. Prowadzi do niego z poziomu ul. Pionierskiej osiemnaście kamiennych stopni. Szczyt frontonu zdobią litery S(anctus) B(runon), będące monogramem Świętego. W ścianie szczytowej umieszczono płaskorzeźbę przedstawiającą trzy postaci: św. Brunona z pastorałem i w paliuszu (a w aureoli napis „St. Bruno”), obok niego po prawej stronie – Krzyżaka ze znakiem krzyża na płaszczu, a po lewej stronie – niemieckiego żołnierza z pierwszej wojny światowej, z opartym o ziemię karabinem w ręku. Kompozycja taka wynikała z faktu, iż kościół był budowany dla garnizonu wojska niemieckiego stacjonującego w Giżycku i pomyślany jako pomnik oraz mauzoleum poległych na Wschodzie żołnierzy. Dlatego niektóre elementy wyposażenia kościoła zostały wykonane z kul armatnich (np. schody) i bagnetów (np. wskazówki zegara i układ tarczy na wieży).

Po drugiej wojnie światowej płaskorzeźbę tę na wniosek wiernych za-

¹¹ Z. Mazur, *Święty Brunon wpisany w historię Giżycka*, „Martyria” 2009, nr 3, s. 12-13.

tynkowano i początkowo zastąpiono drewnianym krzyżem. Z biegiem czasu staraniem ks. Wacława Radziwona na froncie umieszczono mozaikę przedstawiającą św. Brunona w otoczeniu wojowników pruskich, zadających mu śmierć. Projekt mozaiki opracował doc. dr inż. Zygmunt Konażewski w 1974 r., a samą mozaikę wykonał artysta Piotr Staszuk.

Do kościoła prowadzą trzy wejścia, umieszczone w trzech podcieniowych wnękach frontonu. Kruchta jest niewielka, oddzielona od nawy trzema szklanymi drzwiami. Nad wnękami podcieniowymi oraz nad kruchtą znajduje się amfiteatralnie skonstruowany chór, na nim organy firmy „Biernacki” z 1966 r.

We wnętrzu świątyni centralne miejsce zajmuje ołtarz główny, wybudowany na wysoko podniesionym prezbiterium. Płaszczyzna prezbiterium podniesiona jest w stosunku do płaszczyzny całego kościoła o 8 stopni. Prócz tego ołtarz główny posiada własne 4 stopnie. To podniesienie ołtarza głównego jest bardzo funkcjonalne, bowiem dzięki niemu kapłana celebrującego nabożeństwo widać dobrze z każdego miejsca w kościele. Ołtarz główny ma dwie mensy: przednią, położoną niżej oraz tylną, położoną wyżej. Pozwalało to na odprawianie Mszy św. w sposób tradycyjny i w sposób nowy, zgodny ze wskazaniem Soboru Watykańskiego II (twarzą do ludu). W wyższą mensę wbudowane jest tabernakulum, otwierające się na poziom mensy niższej. Na ścianie ołtarzowej wisi obraz o wymiarach 3m x 1,5 m, ukazujący na tle jeziora św. Brunona w stroju pontyfikalnym. Nawiązuje on do legendy o św. Brunonie, który przybywszy na teren Giżycka od strony ziemi łomżyńskiej, nad wielkim jeziorem Niegocin, nawrócił na wiarę chrześcijańską wodza imieniem „Izegup” i ochrzcił go wraz z poddanymi w wodach tegoż jeziora (kopie tego obrazu znajdują się prawie we wszystkich świątyniach diecezji ełckiej).

Po obu stronach stopni prowadzących do prezbiterium znajdują się (na poziomie prezbiterium) dwa balkony, z których jeden spełnia funkcję ambony. O balkony te oparte są zbudowane na poziomie nawy dwa ołtarze boczne: św. Antoniego oraz Matki Boskiej Ostrobramskiej. Z przedwojennego wyposażenia kościoła warto wymienić jeszcze dwa żyrandole, dostosowaną do stylu kościoła: wieczną lampkę, krucyfiks na ołtarzu, lichtarze i mosiężne obicie tabernakulum.

Monumentalną, choć niewysoką wieżę, pokrywa czterospadowy dach, a od strony wschodniej i zachodniej zdobią ją tarcze zegarowe znakowane krótkimi bagnetami. Dzwony kościoła zostały wykonane w firmie Metalton J. Bukowskiego w Kętach w roku 1953. Dzwon o tonie cis, ważący

670 kg, jest ozdobiony po jednej stronie wizerunkiem Matki Boskiej Ostrobramskiej i napisem: „Matko nasza, nie opuszczaj swoich dzieci”, a po przeciwnej stronie – wizerunkiem św. Brunona i napisem: „Św. Brunonie, patronie naszej parafii, miej nas w swojej moźnej opiece”¹².

Miejszem szczególnym w Giżycku jest Wzgórze św. Brunona – domniemane miejsce śmierci świętego. To tutaj w 1910 r. mieszkańcy miasta w 900-lecie śmierci świętego wzniesli wysoki, sześciometrowy krzyż z napisem: „Dzielnemu misjonarzowi niemieckiemu, który jako pionier na Mazurach z 18 towarzyszami w dniu 9 marca 1009 r. poniósł śmierć męczeńską dla chrześcijaństwa i swojej ojczyzny, szlachetnemu Brunonowi z Kwerfurtu ku chwalebnej pamięci. Kościół ewangelicki Lötzen 1910”. Obecnie tablica ta znajduje się w kościele ewangelickim przy pl. Grunwaldzkim w Giżycku. W 2009 r. z okazji 1000 rocznicy śmierci świętego na wzgórzu poczyniono wiele prac konserwatorskich i budowlanych, m.in. odnowiono krzyż, ustawiono ołtarz – pomnik ku czci św. Brunona, uporządkowano teren, zrobiono drogi dojazdowe, zamontowano oświetlenie oraz monitoring¹³.

Jubileusz 1000-lecia męczeńskiej śmierci św. Brunona

W diecezji ełckiej jubileusz 1000-lecia męczeńskiej śmierci św. Brunona z Kwerfurtu zainaugurowano w 2002 r. powołaniem m.in. komitetu organizacyjnego tychże uroczystości i przygotowaniem programu nowenny. Przewodniczącym komitetu został proboszcz parafii św. Brunona – ks. dr Zdzisław Mazur. Oprócz niego do komitetu zostali włączeni: ks. Marian Salamon (wiceprzewodniczący), ks. dr Wojciech Guzewicz, ks. dr Jerzy Sikora, ks. dr Marian Szczęsny, ks. Czesław Domel, ks. Stanisław Wysocki, ks. Lech Janowicz, ks. Zbigniew Łobaczewski, Zofia Ilwicka, Barbara Pieńkowska i Marzena Szołomej. Do głównych zadań komitetu należało przygotowanie we współpracy z Wydziałem Duszpasterstwa Ogólnego Ełckiej Kurii Diecezjalnej programu nowenny obchodów millennium śmierci św. Brunona, a także czuwanie nad jego realizacją¹⁴.

Osobą inspirującą działania ku czci świętego Brunona w diecezji był niewątpliwie bp Edward Samsel. Przyszedł on do Ełku z Łomży, gdzie są bogate

¹² Zob. W. Guzewicz, *Sanktuaria diecezji ełckiej*, Ełk 2011, s. 31-46.

¹³ Z. Mazur, *Krzyż św. Brunona nad jeziorem Niegocin*, „Martyria” 2009, nr 6, s. 17.

¹⁴ „Kronika Urzędowa Diecezji Ełckiej” 2001, nr 3-4, s. 69-70.

tradycje Brunonowe. Miał on swoje wyobrażenie tego świętego, cenił jego dziedzictwo duchowe. Często o nim mówił, podkreślał zasługi w krzewieniu Ewangelii, stawiał za wzór autentycznego świadka wiary. Często też brał udział w uroczystościach świętobrunonowych w Giżycku¹⁵. Gdy został ordynariuszem, oprócz ustanowienia nowenny przed milenium męczeńskiej śmierci św. Brunona z Kwerfurtu ułożył modlitwę (w czasie pobytu na rekolekcjach w Częstochowie) z zaleceniem odmawiania w parafiach:

„Wszechmogący Boże! Stajemy przed Tobą z dziękczynieniem za dar wysłużony nam przez Twojego Syna, naszego Pana Jezusa Chrystusa, a przyniesiony naszym przodkom przez św. Wojciecha i Brunona, patronów diecezji ełckiej.

Wraz z całym Kościołem w Ojczyźnie naszej trwamy w dziękczynieniu za misję świętego Brunona, kontynuatora misji świętego Wojciecha.

Przez wstawiennictwo Najświętszej Maryi Panny, Matki Kościoła, oraz świętego Brunona, Biskupa i Męczennika, prosimy o umocnienie wiary w naszych katolickich rodzinach, w naszej młodzieży i dzieciach. Otwieramy Księgę świętej Ewangelii i zobowiązujemy się na progu trzeciego tysiąclecia żyć na co dzień Jej orędziem. Świadomi własnej słabości, prosimy Cię, Boże, o Twoje miłosierdzie.

Który żyjesz i królujesz przez wszystkie wieki wieków. Amen”¹⁶.

To dziedzictwo Brunonowe w diecezji ełckiej po nagłej śmierci bpa Edwarda Samsela przejął jego następca – bp Jerzy Mazur. Dekretem z 13 lutego 2006 r. powołał on Diecezjalny Komitet Obchodów Jubileuszu na czele z biskupem Romualdem Kamińskim, a innym dekretem ustanowił Międzyparafialny Komitet Obchodów Jubileuszu w Giżycku. Zaczęto realizować szereg inicjatyw. Między innymi powstały stacje Drogi Krzyżowej przy głównej trasie na Wzgórze św. Brunona. Podjęto decyzję o modernizacji Wzgórza i przebudowie trasy. Ponadto biskup ełcki wpisał w obchody także ofiarowanie choinki na Plac św. Piotra w 2008 r. W piśmie do kard. Tarcisio Bertone (Sekretarza Stanu Stolicy Apostolskiej) tak m.in. pisał: „Chciałbym przekazać z naszych mazurskich lasów, z ziemi, na którą przyszedł z Chrystusową Ewangelią z Kwerfurtu Święty Brunon, Biskup i Męczennik, najpiękniejszy i najbardziej okazały świerk. To drzewo dowiozione przez nas do Watykanu i ustawione na Placu św. Piotra, uświetniłoby Święta Bożego Narodzenia w Rzymie, w roku 2008. Stałoby się ono

¹⁵ Zob. A. Pieńkowski, *Życie i działalność bpa Edwarda Eugeniusza Samsela (1940-2003)*, Ełk 2014.

¹⁶ „Martyria” 2009, nr 3, s. 2.

też symbolem łączącym wieki, scalającym podziały i jednoczącym Kościół wokół swoich świętych¹⁷.

W ostatnim etapie nowenny bp Jerzy Mazur, w niedzielę misyjną 19 października 2008 r., ogłosił Rok Świętego Brunona Bonifacego z Kwerfurtu. W dekrecie erygującym ten rok pisał: „Zachęcam wszystkich diecezjan i przebywających na terenie diecezji ełckiej do głębokiego duchowego przeżycia tysiąclecia męczeńskiej śmierci pierwszego Apostoła naszych ziem (...). Niech to będzie czas dziękczynienia za to wielkoduszne świadectwo o wierze naszych przodków¹⁸. Natomiast w oddzielnym komunikacie, odczytanym w parafiach diecezji w niedzielę 8 marca, zaprosił na czerwcowe uroczystości do Giżycka: „Wszystkich Drogich Duszpasterzy, Katechetów i Wychowawców proszę o przypomnienie życia i misji św. Brunona swoim wiernym, uczniom i wychowankom. Władze samorządowe proszę o otwartość i uwzględnienie tego tematu w programach oraz pracy edukacyjnej i kulturalnej swoich jednostek administracyjnych. Wszystkich wiernych i ludzi dobrej woli zachęcam do modlitwy (...), nawiedzenia Sanktuarium św. Brunona w Giżycku, systematycznego czytania Pisma św., korzystania z sakramentu spowiedzi i komunii św. oraz permanentnego pogłębiania swego życia duchowego na wzór św. Brunona. W czasie głównych uroczystości Roku Święta Brunona tj. 20 i 21 czerwca 2009 r., będzie można zyskać odpust zupełny pod zwykłymi warunkami¹⁹”.

W obchody jubileuszu 1000-lecia śmierci św. Brunona wpisane było także spotkanie ekumeniczne w Giżycku 22 stycznia 2009 r. Przybyli na nie przedstawiciele Polskiej Rady Ekumenicznej, duchowni innych kościołów chrześcijańskich: Kościoła Greckokatolickiego, Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego i Polskiego Autokefalicznego Kościoła Prawosławnego. Był bp Tadeusz Pikus – przewodniczący Komisji ds. Ekumenizmu Konferencji Episkopatu Polski. W swoim słowie podkreślił, że to Jezus Chrystus jest fundamentem jedności, bowiem w nim dokonuje się coś niezwykłego: łączy się bóstwo z człowieczeństwem, w nim jedna się ludzkość. Przybyli biskupi z metropolii warmińskiej i białostockiej, kapłani z diecezji ełckiej, przedstawiciele władz samorządowych województwa warmińsko-mazurskiego i podlaskiego oraz mieszkańcy Giżycka. Spotkanie odbyło się

¹⁷ „Kronika Urzędowa Diecezji Ełckiej” 2007, nr 1-2, s. 54-56.

¹⁸ *Dekret ustanawiający Rok Świętego Brunona w diecezji ełckiej*, „Kronika Urzędowa Diecezji Ełckiej” 2008, nr 3-4, s. 93-94.

¹⁹ *Komunikat bpa Jerzego Mazura przed uroczystościami jubileuszowymi św. Brunona Bonifacego z Kwerfurtu*, „Martyria” 2009, nr 6, s. 12.

w dwóch częściach. Najpierw w katolickim sanktuarium św. Brunona była liturgia Mszy św., której przewodniczył abp Wojciech Ziemba – metropolita warmiński, a homilię wygłosił bp Rudolf Bażanowski z Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego. Następnie w kościele ewangelicko-augsburskim odbyło się nabożeństwo Słowa Bożego, któremu przewodniczył bp Rudolf Bażanowski, a kazanie wygłosił abp Edward Ozorowski z Białegostoku²⁰.

Ukazały się też rozmaite materiały duszpasterskie, przybliżające postać św. Brunona. Diecezja wydała – z przeznaczeniem dla wszystkich parafii – kopię obrazu z postacią św. Brunona z giżyckiego sanktuarium. Opracowano szczegółowe plany uroczystości. Wydano okolicznościowy medal według projektu prof. Wincentego Kućmy, specjalny numer „Martyrii” (nr 6 z 2009 r.), album pt. „Diecezja Ełcka” autorstwa ks. Karola Bujnowskiego, ks. Wojciecha Guzewicza i p. Artura Kubasika. Wydział Katechetyczny opracował i wydał scenariusze katechez i inne materiały o św. Brunonie w formie drukowanej oraz na płycie CD. W ramach obchodów tysiąclecia męczeńskiej śmierci św. Brunona ważnym wydarzeniem, aczkolwiek nie na ziemi diecezji ełckiej, tylko w metropolii, był kongres naukowy pt. „Św. Brunon – patron lokalny czy symbol powszechności Kościoła i jedności Europy?” zorganizowany przez Wydział Humanistyczny UWM w Olsztynie w dniach 21-22 maja 2009 r. Podobne sympozjum, ale o nieco mniejszym wymiarze, miało miejsce w Ełku dwa lata wcześniej (2007); jego organizatorami byli bp Romuald Kamiński i ks. prof. Wojciech Guzewicz²¹. Pokłosiem sympozjum była m.in. wydana przez ks. prof. Guzewicza książka popularnonaukowa pt. „Śladami św. Brunona z Kwerfurtu”, która rozeszła się w nakładzie blisko 10 tys. egzemplarzy.

Główne uroczystości milenijne śmierci św. Brunona w diecezji ełckiej miały miejsce 20 i 21 czerwca 2009 r. na Wzgórzu w Giżycku. 20 czerwca (w sobotę) w godzinach wieczornych miało miejsce nabożeństwo ekumeniczne oraz nabożeństwo misyjne dla młodzieży. Natomiast uroczysta Msza św. została odprawiona w dniu 21 czerwca o godz. 11.00. Uroczystościom przewodniczył legat papieski – kardynał Józef Glemp, Prymas Polski²². Hasłem uroczystości jubileuszowych były słowa z Ewangelii św. Jana: „Jak Ojciec Mnie posłał, tak i Ja was posyłam” (J 20,21). Logo natomiast odzwierciedlało misję i męczeńską śmierć św. Brunona. Św. Brunon gło-

²⁰ J. Sikora, *Spotkanie ekumeniczne w Giżycku*, „Martyria” 2009, nr 2, s. 6 i 19.

²¹ W. Guzewicz, *Sprawozdanie z sympozjum naukowego o św. Brunonie. Ełk, 25 maja 2007 r.*, „Studia Ełckie”, 10(2008), s. 471-473.

²² W. Guzewicz, *Sanktuaria diecezji ełckiej*, s. 40.

szący Ewangelię (w środkowym polu) z Biblią w ręku – to realizacja posłania Chrystusowego. Z uniesionym Krzyżem – to głoszenie nauki i Zmartwychwstania Chrystusa. Widnieje też wspólnota Kościoła (w lewym polu) oraz grupa pogan (w prawym polu). Św. Brunon zginął śmiercią męczeńską, mamy więc napis: *Millennium martyrii sancti Brunonis*. Złoty kolor logo oznacza boskie pochodzenie światła rozświetlającego ciemności świata. Twórcą logo był prof. Wincenty Kućma²³. Jak podają czynniki oficjalne diecezji, łącznie wzięło udział w tych uroczystościach blisko 20 tysięcy wiernych z całej diecezji i spoza jej granic.

Uroczystości świętobrunonowe i inne inicjatywy

Na wzór uroczystości świętowojechowskich w Ełku od połowy lat 90-tych ubiegłego stulecia organizowane były uroczystości świętobrunonowe w Giżycku. Naturalnie były one skromniejsze i miały raczej zasięg lokalny. Charakterystycznym ich rysem był udział pielgrzymów z Polski i z Niemiec: katolików, grekokatolików, ewangelików oraz prawosławnych. Przykładowo uroczystości w roku 2001 odbyły się 15 lipca. O godz. 14 wyruszyła procesja z kościoła św. Brunona na Wzgórze Świętego Brunona, gdzie pod krzyżem sprawowana była Msza św. pod przewodnictwem abpa Edmunda Piszczka z Olsztyna. W modlitwach, oprócz katolików, brała udział niewielka grupa ewangelików, którzy wspomniany krzyż wystawili na 900-lecie męczeństwa świętego, pragnąc w ten sposób podziękować Bogu za Brunona – apostoła tych ziem. Podczas procesji na Brunonowe Wzgórze, zauważyć można było dziesięciu mężczyzn ubranych w czarne płaszcze i kapelusze z piórem, idących jeden koło drugiego. Byli to przedstawiciele kwerfurckiego kościoła, którzy postanowili co roku uczestniczyć w obchodach męczeńskiej śmierci swego rodaka. Oprócz tego zorganizowano „Jarmark Świętego Brunona”, wzorowany na średniowiecznych jarmarkach europejskich. Podczas jarmarku można było zobaczyć m.in. pokazy bitew rycerskich, wyroby gliniane i ich powstawanie, a także wysłuchać koncertów muzycznych i skosztować tradycyjnej mazurskiej kuchni²⁴.

W obchody świętobrunonowe w Giżycku włączają się wszystkie parafie katolickie z terenu miasta. Aby usprawnić organizację tych uroczy-

²³ *Hasło i logo uroczystości jubileuszowych św. Brunona*, „Martyria” 2009, nr 4, s. 14.

²⁴ E. Samsel, *Zaproszenie do udziału w uroczystościach ku czci świętego Brunona w Giżycku – 15 lipca 2001*, „Kronika Urzędowa Diecezji Ełckiej” 2001, nr 1-2, s. 52-53.

stości, powołano 8 lipca 2012 r. Bractwo Świętego Brunona z Kwerfurtu. Głównym celem bractwa jest upowszechnianie wzoru św. Brunona, dbanie o wzrost wiary i kultury chrześcijańskiej, pielęgnowanie dobrych zwyczajów ekumenicznych i inicjowanie dobrych inicjatyw duszpasterskich²⁵. Zarząd Bractwa stanowią księża proboszczowie parafii miasta Giżycka, a uzupełniają go osoby świeckie, po jednej z poszczególnych parafii miasta. Dziekanem Kapituły Bractwa jest każdorazowy proboszcz parafii pw. św. Brunona w Giżycku – kustosz sanktuarium.

Naturalną rzeczą jest, iż gros inicjatyw podejmowanych w Giżycku organizowanych jest przez samą parafię i sanktuarium św. Brunona. To tu m.in. przez cztery lata funkcjonowała kuchnia św. Brunona dla ubogich, powołano Gimnazjum i Liceum Katolickie św. Brunona, jedną z ulic nazwano imieniem Świętego. Przy trakcie na Wzgórze Świętego Brunona ustawiono stacje Drogi Krzyżowej²⁶.

Żywy jest udział w kulcie św. Brunona w Giżycku władz samorządowych. Przykładowo w 1999 r. uchwałą Rady Miasta Giżycko obrało za swego patrona św. Brunona z Kwerfurtu, biskupa i męczennika, a miasto Kwerfurt – rodzinne miasto Brunona – stało się miastem zaprzyjaźnionym z Giżyckiem²⁷. Samorządowcy z Giżycka przyczynili także do powstania kantaty pt. „Msza Święty Brunon”. Kantatę skomponował Karol Drynkowski na zamówienie władz miejskich Giżycka. Prapremiera odbyła się 16 marca 2009 r. w Sanktuarium św. Brunona w Giżycku. Wykonawcami jej byli: wspomniany Karol Drynkowski – organy, Krzysztof Starosta – skrzypce i Grażyna Zielińska – solistka (sopran). Kompozycja utrzymana jest w tradycyjnym stylu muzycznym i w oryginalnej wersji przeznaczona na sopran, chór mieszany oraz orkiestrę smyczkową. Składa się z 14 stałych części mszalnych – rozpoczyna ją „Introitus”, a kończy „Agnus Dei”²⁸. 29 maja 2009 r. odbyło się w Giżycku III Spotkanie Samorządowców Diecezji Elckiej pod hasłem „Samorządowcy w służbie życiu”. Podczas spotkania bp Jerzy Mazur w sanktuarium św. Brunona sprawował Mszę św. Modlono się także na Wzgórzu św. Brunona. Wykład „Św. Brunon – budowniczy jedności Europy opartej na trwałych wartościach ewangelicznych” przedstawił dr Robert Kempa. Tematem wystąpienia dr Marii Smerczyńskiej była „Współodpowiedzialność władz samorządowych za dar życia”, a ks. dr Je-

²⁵ „Kronika Urzędowa Diecezji Elckiej” 2012, nr 3-4, s. 53-54.

²⁶ Z. Mazur, *Święty Brunon wpisany w historię Giżycka*, s. 14.

²⁷ J. Sikora, *Przed tysiącleciem śmierci św. Brunona*, „Martyria” 2009, nr 6, s. 8-9.

²⁸ Tenże, *Kantata pt. „Msza Święty Brunon” w Giżycku*, „Martyria” 2009, nr 4, s. 16.

rzego Fidury – „Życie darem od Boga i zadaniem dla człowieka”. Uczniowie Szkoły Podstawowej nr 4 w Giżycku zaprezentowali inscenizację „Śladami św. Brunona”²⁹.

Warto wymienić też kilka innych inicjatyw uczczenia św. Brunona w diecezji ełckiej. Należą do nich niewątpliwie Apteki Św. Brunona. Jako pierwsza powstała apteka św. Brunona w Ełku – zatwierdził ją bp Samsel 4 września 2002 r.³⁰ W 2022 r. było ich 7 – po jednej w Augustowie, Orzyszu, Rucianem-Nidzie, Prostkach i Kalinowie oraz dwie w Ełku. Funkcjonują one w ramach Centrum Medyczno-Oświatowego im. bł. Marianny Biernackiej i Charytatywno-Społecznego Centrum „Corda Cordis”. Wypracowany zysk przeznaczają na działalność statutową Caritas Diecezji Ełckiej³¹. W 2009 r. został przygotowany przez p. Piotra Kowalskiego (reżysera i dyrektora Teatru im. Józefa Węgrzyna w Ełku) spektakl teatralny o św. Brunonie. Przedstawienie skonstruowano z kilku form komunikacji, tj. z konwencji teatralnej, z fragmentów filmowych, pantomimy, tańca itd.³² W roku jubileuszowym ukazała się też książka ks. Jana Skorupskiego – „Opowieść oślepionego mnicha”, ciekawa propozycja przedstawienia życia i dzieła św. Brunona. W opracowaniu tym autor dokonał swoistej kompilacji: wątki historyczne uzupełnił i ubarwił ciekawym opowiadaniem literackim. Przez to książkę czyta się z większym zainteresowaniem niż zwykły dyskurs czy poemat. Najwięcej ma do opowiedzenia tytułowy, oślepiony przez Jaćwingów, mnich o imieniu Wipert. Oczywiście głównym bohaterem jego opowieści jest św. Brunon. Jawi się on nam jako postać żywa, z krwi i kości³³. Na uwagę zasługuje także figura św. Brunona, która została wykonana i poświęcona w roku jubileuszowym, a następnie ustawiona w katedrze ełckiej. Figurę z drewna lipowego wykonał p. Wojciech Szczecina z miejscowości Paszyn koło Nowego Sącza – artysta, który ukończył słynną szkołę Antoniego Kenera w Zakopanem. Św. Brunon ukaza-

²⁹ W.J. Strażewicz, *Powiat giżycki a milenium św. Brunona*, „Martyria” 2009, nr 6, s. 16.

³⁰ *Apteka św. Brunona w Ełku*, „Kronika Urzędowa Diecezji Ełckiej” 2002, nr 3-4, [brak numeracji stron].

³¹ Zob. R. Sawicki, *Wykaz działalności Caritas Diecezji Ełckiej w latach 1992-2021*, w: *Ex Vita vivit! 30. rocznica diecezji ełckiej (1992-2022)*, red. M. Sienkowski, R. Sawicki, Ełk 2022, s. 215.

³² *Spektakl teatralny o św. Brunonie*, „Martyria” 2009, nr 6, s. 32.

³³ Zob. J. Skorupski, *Opowieść oślepionego mnicha. O św. Brunonie*, Warszawa 2009; zob. *Wotum św. Brunonowi. Rozmowa z ks. Janem Skorupskim, autorem „Opowieści oślepionego mnicha”, proboszczem parafii św. Jana Apostoła i Ewangelisty w Ełku*, „Martyria” 2009, nr 6, s. 31.

ny jest w stroju liturgicznym, w postawie stojącej, w lekkim kontrapoście, z prawą nogą wysuniętą lekko do przodu. Na piersiach nałożony paliusz arcybiskupi. Na głowie czerwona mitra ze złożonymi elementami roślinnymi. W lewej ręce trzyma pastorał, prawą podtrzymuje na piersi zieloną księgę oraz złoty krzyż trójlistny. U dołu, przy pastorału, liść palmy, który symbolizuje męczeństwo świętego³⁴.

Zakończenie i propozycje

Święty Brunon z Kwerfurtu, który dał świadectwo Bogu, ponosząc śmierć męczeńską przed tysiącem lat na naszej ziemi, może i powinien być patronem nie tylko naszej ziemi (diecezji), ale także całej nowej ewangelizacji. Nie jest łatwo znaleźć bowiem idee lub postaci na naszym terenie, które by tak jasno wskazywały na potrzebę dawania współcześnie świadectwa wierze. Jan Paweł II mówił 2 czerwca 1997 r. w Gorzowie Wielkopolskim: „Bracia i Siostry, w naszych czasach, gdy nie potrzeba już świadectwa krwi, tym bardziej czytelne musi być świadectwo codziennego życia. O Bogu winno się świadczyć słowem i czynem, wszędzie, w każdym środowisku: w rodzinie, w zakładach pracy, w urzędach, szkołach, biurach. W miejscach, gdzie człowiek się trzyma i gdzie odpoczywa. Winniśmy wyznawać Boga przez gorliwe uczestniczenie w życiu Kościoła; przez troskę o słabych i cierpiących, a także poprzez podejmowanie odpowiedzialności za sprawy publiczne w duchu troski o przyszłość narodu budowaną na prawdzie Ewangelii. Taka postawa wymaga dojrzałej wiary, osobistego zaangażowania. Winna wyrażać się w konkretnych czynach. Za taką postawę trzeba nieraz płacić heroizmem i ogromnym poświęceniem. Czyż i w naszych czasach, w naszym życiu nie doświadczaliśmy różnego rodzaju upokorzeń, starając się dochować wierności Chrystusowi i w ten sposób zachować chrześcijańską godność? Każdy chrześcijanin jest powołany, by zawsze i wszędzie tam, gdzie go Opatrzność postawi, przyznawać się do Chrystusa przed ludźmi (por. Mt 10, 32)”.

Choć kult św. Brunona z Kwerfurtu był i jest nadal inicjowany oraz podtrzymywany w diecezji ełckiej (zarówno przez wiernych, jak i przez poszczególnych biskupów i kapłanów), poprzez chociażby organizowanie co roku uroczystości świętobrunonowych w Giżycku czy zorganizowanie w 2009 r. w diecezji jubileuszu 1000-lecia męczeńskiej śmierci św. Bruno-

³⁴ J. Sikora, J. Groszczyk, *Figura św. Brunona*, „Martyria” 2009, nr 7-8, s. 5.

na, nie ma on jednak formalnych podstaw prawnych. Zarówno breve papieskie Jana Pawła II, jak i dekret Kongregacji ds. Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów z 1993 r. wyraźnie i ostatecznie zdefiniowały, jacy patroni są przyznani diecezji ełckiej. W obu wypadkach brak jest wymienienia św. Brunona z Kwerfurtu. Dlatego postuluję, aby w najbliższym czasie (wszak mamy już 30 lat funkcjonowania diecezji!) odpowiednie czynniki kościelne w Ełku skierowały formalną prośbę do Stolicy Apostolskiej, aby ta włączyła św. Brunona z Kwerfurtu w grono patronów diecezji ełckiej. Można by się także zwrócić się do Kongregacji ds. Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów o podniesienie wspomnienia św. Brunonie (12 lipca) do rangi święta w naszej diecezji (skoro np. św. Stanisław Papczyński, choć nie jest patronem, ma w diecezji ełckiej rangę wspomnienia obowiązkowego, to tym bardziej wydaje się zasadne, aby wspomnienie św. Brunona, który stanie się patronem, podnieść do rangi święta). Działania te pozwolą uregulować dość zawiłą sytuację formalnoprawną. Będzie to także swoisty hołd złożony św. Brunonowi z Kwerfurtu przez mieszkańców obecnej ziemi suwalsko-augustowsko-mazurskiej.

Streszczenie

Problem podjęty w niniejszym artykule skupia się na omówieniu kultu św. Brunona z Kwerfurtu w diecezji ełckiej w latach 1992-2022. Obok przeanalizowania różnych form kultu rozstrzygnięta została tu istotna kwestia naukowa: Czy św. Brunon jest patronem diecezji ełckiej? Stwierdzono m.in., że choć kult św. Brunona z Kwerfurtu był i jest nadal inicjowany oraz podtrzymywany w diecezji ełckiej (zarówno przez wiernych, jak i przez poszczególnych biskupów i kapłanów), poprzez chociażby organizowanie co roku uroczystości świętobrunonowych w Giżycku czy zorganizowanie w 2009 r. w diecezji jubileuszu 1000-lecia męczeńskiej śmierci św. Brunona, nie ma on jednak formalnych podstaw prawnych. Zarówno breve papieskie Jana Pawła II, jak i dekret Kongregacji ds. Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów z 1993 r. wyraźnie i ostatecznie zdefiniowały, jacy patroni są przyznani diecezji ełckiej. W obu wypadkach brak jest wymienienia św. Brunona z Kwerfurtu. Całość wywodu została oparta na archiwalnej i źródłowej bazie materiałowej.

Słowa kluczowe: *kult św. Brunona, diecezja ełcka*

The cult of St. Bruno of Kwerfurt in the Diocese of Ełk (1992-2022)

Summary

The problem discussed in this article focuses on the cult of St. Bruno of Qwerfurt in the Diocese of Ełk in the years 1992-2022. In addition to analyzing various forms of worship, an important scientific question was resolved here: Whether St. Brunon is the patron of the diocese of Ełk? It was stated, inter alia, that although the cult of St. Bruno of Qwerfurt was and is still initiated and supported in the Ełk diocese (both by the faithful and by individual bishops and priests), for example by organizing the annual St. Bruno, but it has no formal legal basis. Both the papal briefs of John Paul II and the decree of the Congregation for Divine Worship and the Discipline of the Sacraments of 1993 clearly and finally defined which patrons are granted to the Ełk diocese. In both cases, there is no mention of St. Bruno from Qwerfurt. The whole argument was based on the archival and source material base.

Key words: *cult of St. Bruno of Qwerfurt, Diocese of Ełk*

Bibliografia

Breve apostolskie dotyczące patronów diecezji definitywnie ustanowionych i zatwierdzonych przez Ojca Świętego Jana Pawła II, „Kronika Urzędowa Diecezji Ełckiej” 1993, nr 2(4), s. 3.

Dekret Kongregacji ds. Kultu i Dyscypliny Sakramentów dotyczący patronów diecezji ełckiej definitywnie ustanowionych i zatwierdzonych przez Ojca Świętego Jana Pawła II, „Kronika Urzędowa Diecezji Ełckiej” 1993, nr 2(4), s. 4.

Dekret o ustanowieniu i określeniu granic nowych diecezji i prowincji kościelnych w Polsce oraz przynależności metropolitarnej poszczególnych diecezji, „Kronika Urzędowa Diecezji Ełckiej” 1992, nr 1, s. 23-24.

Guzewicz W., *Św. Brunon z Kwerfurtu i jego przesłanie po tysiącleciu, „Dobry Pasterz”, 34(2009), s. 79-92.*

Guzewicz W., *Sanktuaria diecezji ełckiej, Ełk 2011.*

Guzewicz W., *Sprawozdanie z sympozjum naukowego o św. Brunonie.*

Ełk, 25 maja 2007 r., „*Studia Ełckie*”, 10(2008), s. 471-473.

Guzewicz W., *Śladami św. Brunona z Kwerfurtu*, Ełk 2008.

Kodeks Prawa Kanonicznego, Pallotinum, Poznań 1984.

List biskupa ełckiego do Ojca Świętego Jana Pawła II, „*Kronika Urzędowa Diecezji Ełckiej* 1993, nr 2(4), s. 58.

Mazur J., *List pasterski biskupa ełckiego z okazji 1000-lecia śmierci św. Brunona z Kwerfurtu*, „*Martyria*” 2009, nr 6, s. 3.

Mazur Z., *Święty Brunon wpisany w historię Giżycka*, „*Martyria*” 2009, nr 3, s. 12-13.

Pieńkowski A., *Życie i działalność bpa Edwarda Eugeniusza Samsela (1940-2003)*, Ełk 2014.

Pismo Kongregacji ds. Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów, „*Kronika Urzędowa Diecezji Ełckiej*” 2001, nr 3-4, s. 12-14.

Sikora J., Groszczyk J., *Figura św. Brunona*, „*Martyria*” 2009, nr 7-8, s. 5.

Skorupski J., *Opowieść oślepiętego mnicha. O św. Brunonie*, Warszawa 2009.

Uroczystości, święta i wspomnienia. Co to za różnica?, <https://priest.pl/uroczystosci-swiate-i-wspomnienia-co-to-za-roznica/> (dostęp: 12.06.2022).